

บทที่ 2

เอกสารและการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาการสนับสนุนงานวิชาการในโรงเรียนของศึกษานิเทศก์ อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ศึกษา ได้ศึกษาเอกสารและการศึกษาที่เกี่ยวข้องดังมีรายละเอียดตามหัวข้อต่อไปนี้คือ

1. การวางแผนงานด้านวิชาการ
2. การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา
3. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา
5. การนิเทศการศึกษา
6. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา
7. การศึกษาที่เกี่ยวข้อง

การวางแผนงานด้านวิชาการ

สำหรับความสำคัญของการวางแผนงานวิชาการนั้น ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2542, หน้า 97) ได้กล่าวว่าการวางแผนทางวิชาการเป็นสิ่งสำคัญและมีประโยชน์ต่อสถานศึกษามาก ช่วยให้เห็นปัญหาต่าง ๆ และหาวิธีแก้ไขตั้งแต่เริ่มต้น การวางแผนงานวิชาการมีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานในสถานศึกษา ดังนี้

1. สถานศึกษามีงบประมาณและทรัพยากรจำกัด การวางแผนจะช่วยให้ใช้งบประมาณและทรัพยากรอื่น ๆ ได้อย่างประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุด
2. การวางแผนจะเป็นตัวกำหนดกิจกรรมที่จะทำในอนาคตไว้ล่วงหน้า โดยการศึกษาถึงข้อมูลและข้อเท็จจริงอื่น เพื่อช่วยให้ผู้ทำงานสามารถคาดการณ์ล่วงหน้าและเตรียมพร้อมที่จะแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้น
3. สถานศึกษาจะประกอบด้วยงานต่าง ๆ หลายงาน เช่น งานวิชาการ งานกิจการนักเรียน งานธุรการ ซึ่งแต่ละงานจะมีภาระหน้าที่และการดำเนินงานของตนเอง การสามารถจัด

แผนร่วมกันระหว่างงานต่าง ๆ จะทำให้สถานศึกษาสามารถดำเนินงานไปตามจุดหมายที่วางไว้ได้ และช่วยเหลือกันและกันได้

4. การวางแผน ทำให้สามารถพัฒนาสถานศึกษาไปตามทิศทางที่กำหนดไว้ และสามารถคงอยู่ในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

การวางแผนเป็นกระบวนการอย่างมีขั้นตอนตามแนวความคิดของ Massie and Douglas (อ้างในปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2546, หน้า 99) ได้กำหนดไว้ 5 ขั้นตอน คือ

1. การกำหนดเป้าหมาย (Identify Goal) ของการทำงานของสถานศึกษา ซึ่งมีผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ เป็นผู้บริหารและผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายต่าง ๆ รวมทั้งการมีคณะกรรมการบริหารสถานศึกษาเป็นผู้กำหนดเป้าหมายของการทำงาน เช่น การวางแผนการรับนักเรียนนักศึกษา การปรับปรุงการเรียนการสอน การกำหนดเป้าหมาย หากสามารถรวมความคิดเห็นจากฝ่ายต่าง ๆ ก็จะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารสถานศึกษา

2. การค้นหาโอกาสและการพิจารณาถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้น (Search for Opportunity and Considers Obstacles) เป็นการหาแนวทางที่จะช่วยให้แผนที่วางไว้สามารถนำไปปฏิบัติได้นั้นคือ การมีข้อมูล และข้อเท็จจริงต่าง ๆ

3. การแปลโอกาสให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ (Translate Opportunities into Available Courses of Action) เป็นการนำเอาแผนที่มียู่ไปใช้อย่างมีเหตุผล

4. การเลือกแนวทางที่ดีที่สุดและการกำหนดจุดมุ่งหมาย (Select Best Course and Set Objectives) เป็นการกำหนดจุดมุ่งหมายเฉพาะของงาน แบ่งงานตามหน้าที่และความรับผิดชอบ เพื่อให้รู้ว่าทำงานอะไร

5. การตรวจสอบแบบการทบทวน (Review and Revise) เป็นการตรวจสอบ และประเมินผลงานที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามแผน ในการประเมินผลสามารถตรวจสอบได้

2 ลักษณะ คือ

ก. การประเมินผลระหว่างปฏิบัติงาน (Formative Evaluation) เพื่อจะได้ปรับปรุงแผนงานที่กำลังดำเนินอยู่ได้ดีขึ้น

ข. การประเมินผลรวบยอด (Summative Evaluation) เป็นการประเมินผลเมื่อเสร็จสิ้นแผนหรือโครงการแล้ว

หากผลที่เกิดขึ้นจากแผนงานที่วางไว้ไม่เป็นที่น่าพอใจ ก็จะต้องมีการตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไข โดยอาศัยข้อผิดพลาดที่เกิดจากกระบวนการเป็นแนวทาง

ในส่วนขอของข้อข่ายของงานวิชาการ กมล ภูประเสริฐ (2545, หน้า 9-18) ได้ให้
ข้อข่ายงานวิชาการดังนี้

1. การจัดทำหลักสูตร ได้แก่ การจัดทำมีการวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง ระดับประเทศ
การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดทำหน่วยการเรียนรู้
2. การจัดการเรียนการสอน ได้แก่ การจัดทำมีการรวบรวม วิเคราะห์ และกำหนด
กิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ การกำหนด การเตรียมการ
และการจัดหาสื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์เครื่องใช้ที่สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน
การกำหนดวิธีการประเมินผลการเรียน ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้หรือรายวิชาตามแนวคิดใน
ปัจจุบัน การจัดทำแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนแต่ละคน การควบคุมดูแล
และส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอน หรือแผนการจัดการเรียนรู้
การร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนการสอนโดยการนิเทศภายใน การพัฒนาบุคลากร
การส่งเสริมด้านสื่อการเรียนการสอน และการแสวงหาความช่วยเหลือจากแหล่งภายนอก
สถานศึกษา
3. การประเมินผลการเรียน ได้แก่ การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ของหน่วยการเรียนรู้
รายวิชาและกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งการร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การกำหนดวิธีการ
และเครื่องมือที่จะใช้ในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มี
การประเมินผลการเรียนตามวิธีการและเครื่องมือที่ได้กำหนดไว้ การนำผลการประเมินไปใช้
ในการแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนแต่ละคนอย่างสม่ำเสมอ การกำหนดรูปแบบ ระยะเวลา
การรายงานผลการเรียนรู้ ทั้งการรายงานผู้ปกครองระหว่างปี และการรายงานผลของสถานศึกษา
ช่วงปลายปีต่อสาธารณะและหน่วยงานต้นสังกัด
4. การนิเทศภายในสถานศึกษา ได้แก่ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศภายใน
การกำหนดวิธีการและระยะเวลาการนิเทศภายใน การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการดำเนิน
การนิเทศภายในอย่างสม่ำเสมอ การร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
5. การพัฒนาบุคลากรทางวิชาการ ได้แก่ การวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันเกี่ยวกับความรู้
ความสามารถของบุคลากรในสถานศึกษา การกำหนดช่วงเวลาของการพัฒนาบุคลากรเป็นระยะ ๆ
การควบคุมดูแลให้การดำเนินงานพัฒนาบุคลากรเป็นไปตามที่ได้กำหนดไว้
6. การวิจัยและพัฒนา ได้แก่ การทำความเข้าใจและส่งเสริมให้มีการวิจัยในชั้นเรียน
เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน การร่วมกันกำหนดประเด็นปัญหาที่เป็นข้อขัดข้องร่วมกัน
ในสถานศึกษา การควบคุมดูแลและส่งเสริมการดำเนินการวิจัยที่ได้กำหนดไว้

7. โครงการทางวิชาการอื่น ๆ ได้แก่ การกำหนดหัวข้อเรื่องทางวิชาการที่เป็น การสนับสนุนงานหลัก การกำหนดวิธีดำเนินการและระยะเวลาที่จะดำเนินการให้เหมาะสมกับ การพัฒนาผู้เรียน การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการดำเนินงานตามที่กำหนด

8. ระบบข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการ ได้แก่ การกำหนดข้อมูลและสารสนเทศ ทางวิชาการทั้งหมด การกำหนดเวลาในการรวบรวมข้อมูลและสารสนเทศตามช่วงการดำเนินงาน การควบคุมดูแลและส่งเสริมการจัดเก็บข้อมูลและสารสนเทศให้ตรงกับสิ่งที่กำหนด

9. การประเมินผลงานทางวิชาการของสถานศึกษา ได้แก่ การกำหนดหัวข้อประเมินผลงาน การกำหนดวิธีการและเครื่องมือในการประเมิน การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการดำเนินการ ประเมินตามที่กำหนด การสรุปผลและเขียนรายงานประจำปี

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การวางแผนด้านวิชาการ คือการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ และทิศทางของการดำเนินงาน ตามขอบข่ายของการบริหารงาน โดยมีผู้รับผิดชอบหลายฝ่ายที่ต้อง มีความเข้าใจตรงกัน เพื่อให้การดำเนินงานจัดทำแผนงานตามแนวปฏิบัติ โดยจะต้องมีผู้รับผิดชอบ ด้านการวางแผนงานวิชาการ ดำเนินการจัดทำแผนตามแนวปฏิบัติดังกล่าว และการร่วมมือกัน หลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการวิชาการของโรงเรียน หัวหน้าหมวดวิชาและหัวหน้างาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหาร โรงเรียนจะต้องให้ความสำคัญและผลักดันให้เกิดแผนขึ้นให้ได้ เพื่อจะ ได้ใช้เป็นแบบแผนในการดำเนินงานของโรงเรียนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา ในโรงเรียน

การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา

สำหรับการพัฒนาหลักสูตรวิโรจน์ สารรัตนะ (2544, หน้า 170) ได้กล่าวว่า ในการพัฒนา หลักสูตรและการสอน ผู้บริหารจะต้องมีวิสัยทัศน์ มีภาวะผู้นำ มีความรู้ในทฤษฎีและปรัชญา ของหลักสูตร มีความเข้าใจในกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานของหลักสูตรแต่ละประเภท มีความตระหนักถึงกลุ่มเป้าหมายทางการศึกษาของโรงเรียนและความต้องการในการเรียนรู้ของ พวกเขา มีความชื่นชมและภาคภูมิใจในผลสำเร็จอันเป็นผลมาจากหลักสูตรซึ่งการเป็นผู้นำด้าน หลักสูตรที่มีประสิทธิผลนี้ ผู้บริหารจะต้องแสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ที่เป็นระบบและชัดเจน เกี่ยวกับองค์การและจุดมุ่งหมายขององค์การ ที่จะทำให้ทุกฝ่ายเกิดความมั่นใจได้ว่า หลักสูตร เป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้เป้าหมายขององค์การบรรลุผล

ในส่วนเนื้อหาของหลักสูตรสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2548, หน้า 8 - 19) ได้สรุปสาระของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ไว้ดังนี้

หลักการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไปไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชนที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ
4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมาย ซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่อไปนี้

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์
2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียนและรักการค้นคว้า
3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการสื่อสารและเทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์
4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต
5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค
7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปวัฒนธรรมประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย
ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาลิ่งแวดล้อม

9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

โครงสร้าง

หลักสูตร ได้กำหนดโครงสร้างตามหลักสูตร สรุปได้ดังนี้

1. ระดับช่วงชั้น

กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียน ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6

2. สาระการเรียนรู้

กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือ
กระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่ม ดังนี้

1. ภาษาไทย
2. คณิตศาสตร์
3. วิทยาศาสตร์
4. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
5. สุขศึกษาและพลศึกษา
6. ศิลปะ
7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี
8. ภาษาต่างประเทศ

กลุ่มภาษาต่างประเทศ กำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษทุกช่วงชั้น ส่วนภาษาต่างประเทศ
อื่นๆ สามารถเลือกจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด
สาระการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น
สำหรับส่วนที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนนั้น
สถานศึกษาสามารถกำหนดเพิ่มขึ้นได้ ให้สอดคล้องและสนองตอบศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

3.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถผู้เรียน ให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคลสามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต ภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเอง สู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

3.2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น

4. มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ เป็น 2 ลักษณะ คือ

4.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษขั้นพื้นฐานเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบการศึกษขั้นพื้นฐาน

4.2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้เฉพาะมาตรฐานการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ตลอดจนมาตรฐานการเรียนรู้ที่เข้มข้นตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนให้สถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติมได้

5. เวลาเรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 - 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมงโดยเฉลี่ยวันที่ 4-5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000-1,200 ชั่วโมงโดยเฉลี่ยวันที่ 4-5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนประมาณปีไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมงโดยเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

การจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2548, หน้า 13) กล่าวว่า นอกจากจะมุ่งปลูกฝังด้านปัญญา พัฒนาการคิดของผู้เรียน ให้มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณแล้ว ยังมุ่งพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยการปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเองเห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม การเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มีวิธีการที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้การจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ควรใช้รูปแบบ / วิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงและการเรียนรู้แบบบูรณาการการใช้วิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้การเรียนรู้คู่คุณธรรม ทั้งนี้ต้องพยายามนำกระบวนการจัดการ กระบวนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและพัฒนาสิ่งแวดล้อม กระบวนการคิดและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปสอดแทรกในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เนื้อหา และกระบวนการต่าง ๆ ข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม การบูรณาการเป็นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกันหรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ มาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน

สื่อการเรียนรู้

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักสูตรสถานศึกษา สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2548 หน้า 14) กล่าวว่าส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งมีความยืดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ และ

เรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท รวมทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชน และแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอนใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียน ผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเอง หรือนำสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัว และในระบบสารสนเทศมาใช้ในการเรียนรู้ โดยใช้จิตวิญญาณในการเลือกใช้สื่อและแหล่งความรู้ โดยเฉพาะหนังสือเรียนควรมีเนื้อหาสาระครอบคลุมตลอดช่วงชั้น สื่อสิ่งพิมพ์ควรจัดให้มีอย่างเพียงพอ ทั้งนี้ควรให้ผู้เรียนสามารถยืมได้จากศูนย์สื่อหรือห้องสมุดของสถานศึกษา ลักษณะของสื่อการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ควรมีความหลากหลายทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่น ๆ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า น่าสนใจ ชวนคิด ชวนติดตาม เข้าใจได้ง่าย และรวดเร็วขึ้น รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้งและต่อเนื่องตลอดเวลา

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2548, หน้า 15) กล่าวว่า เป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียนเพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียนรวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษา จะต้องจัดทำหลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกันและเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน สถานศึกษาต้องมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการวัดและประเมินผลทั้งในระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ ตลอดจนการประเมินภายนอก เพื่อใช้เป็นข้อมูลสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียนแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2548, หน้า 16) มีจุดหมายสำคัญของการประเมินระดับชั้นเรียนคือมุ่งหาคำตอบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ อันเป็นผลเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่เพียงใด ดังนั้นการวัดผลและประเมินจึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน และสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปในกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยจากโครงการหรือแฟ้มสะสมผลงาน ผู้ใช้ผลการประเมินในระดับชั้นเรียนที่สำคัญ คือตัวผู้เรียน ผู้สอน พ่อแม่

ผู้ปกครอง จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วิธีการ และค้นหาข้อมูลเกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะทำให้สะท้อนให้เห็นภาพสัมฤทธิ์ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะต้องทราบระดับความก้าวหน้า ความสำเร็จของตน ครูผู้สอนจะเข้าใจความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน แต่ละกลุ่ม สามารถให้ระดับคะแนนหรือจัดกลุ่มผู้เรียนรวมทั้งประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองได้ ขณะที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะได้ทราบความสำเร็จของผู้เรียนสถานศึกษาเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์การประเมิน โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษา

การประเมินผลระดับสถานศึกษา สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2548, หน้า 16) กล่าวว่าเป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นปีและช่วงชั้น สถานศึกษานำข้อมูลที่ได้นี้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งนำผลการประเมินรายช่วงชั้นไปพิจารณาตัดสินใจเลื่อนช่วงชั้น กรณีผู้เรียนไม่ผ่าน มาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการเรียนการสอนซ่อมเสริม และจัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย

การประเมินคุณภาพระดับชาติ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2548, หน้า 17) กล่าวว่าสถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในชั้นปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น เข้ารับการประเมินระดับชาติ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษและกลุ่มสาระอื่นๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

เกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและการจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2548, หน้า 17) กล่าวว่า การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งใช้เวลาประมาณ 12 ปี ผู้เรียนสามารถจบการศึกษาได้ 2 ช่วง คือ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ถือว่าจบการศึกษาภาคบังคับ และจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ถือว่าจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้เรียนผ่านการศึกษาแต่ละช่วงชั้นตามเกณฑ์ดังนี้

1. เกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 และช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จบการศึกษาภาคบังคับ ผู้เรียนต้อง

1.1 เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม และได้รับการตัดสินผลการเรียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

1.2 ผ่านการประเมินคุณลักษณะการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน ให้ได้ตามเกณฑ์
ที่สถานศึกษากำหนด

1.3 ผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

1.4 เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและผ่านเกณฑ์การประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษา
กำหนด

2. เกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 จบการศึกษา
ขั้นพื้นฐานผู้เรียนต้อง

2.1 เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม และได้หน่วยกิตครบตามหลักสูตร
ที่สถานศึกษากำหนด และได้รับการตัดสินผลการเรียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

2.2 ผ่านการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน ให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษา
กำหนด

2.3 ผ่านการประเมินคุณลักษณะตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

2.4 เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษา
กำหนด

การพัฒนาศักยภาพครู

ในการพัฒนาศักยภาพครู สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2548, หน้า 18)
ถือว่าเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาที่จะพัฒนาให้เป็นครูมืออาชีพ โดยศึกษาวิเคราะห์ระบบต่าง ๆ ของ
สถานศึกษาว่ามีจุดอ่อน จุดแข็งอย่างไร รวมทั้งระบบการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล
การวิเคราะห์ครูผู้สอนในด้านความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ตลอดจนเจตคติที่มีต่อ
การเรียนการสอน เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับพิจารณา สนับสนุนให้มีการพัฒนาศักยภาพของครู
อย่างต่อเนื่อง การกำหนดให้ครูจัดการเรียนการสอนเป็นกลุ่ม การมีครูพี่เลี้ยง ครูทำหน้าที่พัฒนา
หลักสูตร ครูแนะแนว ทั้งหมดเป็นกระบวนการที่สถานศึกษาต้องพัฒนาสร้างสรรค์ให้เป็นระบบ
โดยมีปัจจัยเกื้อหนุนที่มีประสิทธิภาพ พร้อมด้วยนวัตกรรมที่หลากหลาย ผู้เรียนมีระบบการช่วยเหลือ
ซึ่งกันและกัน โดยมีผู้เรียนเป็นผู้ช่วยครู เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงาน

เพื่อให้ผลผลิตทางการศึกษา คือ ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดและสอดคล้อง
กับความต้องการของชุมชนและสังคม สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2548, หน้า 19)

กล่าวว่า จำเป็นต้องมีระบบการกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงานผลการศึกษามีประสิทธิภาพ เพื่อให้ทุกกลุ่มทุกฝ่ายมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษา เห็นความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรค ตลอดจนให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนการวางแผนและดำเนินงานการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพอย่างแท้จริง

การกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงานผลการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดโดยต้องมีการดำเนินการที่เป็นระบบเครือข่ายครอบคลุมทั้งหน่วยงานภายในและภายนอกกระทรวง ตั้งแต่ระดับชาติ เขตพื้นที่ และสถานศึกษา ในรูปแบบของคณะกรรมการที่มาจากบุคคลทุกระดับและทุกอาชีพในการกำกับดูแลและประเมินผลต้องมีการรายงานผลจากทุกระดับให้ทุกฝ่าย รวมทั้งประชาชนทั่วไปทราบ เพื่อค้นหาแนวทางร่วมกันพัฒนาคุณภาพต่อไป

เพื่อให้การจัดการศึกษาของสถานศึกษามีคุณภาพอย่างแท้จริง ต้องมีการประเมินผลการจัดการศึกษา ทั้งระดับชาติ เขตพื้นที่และสถานศึกษากรมวิชาการ (2545, หน้า 7 - 11)

ได้กล่าวถึงภารกิจของสถานศึกษาไว้ว่าสถานศึกษาต้องสร้างหลักสูตรของตนเองที่เรียกว่า หลักสูตรสถานศึกษา ทำให้ผู้บริหารและครูต้องทำหน้าที่เป็นผู้พัฒนาหลักสูตร ซึ่งหมายถึง การสร้าง การใช้ และปรับปรุงหลักสูตร นอกเหนือจากหน้าที่ในการสอน เมื่อสถานศึกษาสร้างหลักสูตรแล้วในขั้นต่อไปเป็นการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งต้องมีกระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อการใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ หลักสูตรสถานศึกษาจะมีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการหลักสูตร ผลผลิตจากการบริหารจัดการหลักสูตรจะนำมาเสนอในหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อให้บุคคลทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ทราบว่าสถานศึกษาจัดการศึกษาอย่างไรก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านการสร้างความเข้าใจ ความร่วมมือ การประสานงาน และการดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย 7 ภารกิจ ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2545, หน้า 7- 11)

- ภารกิจที่ 1 การเตรียมความพร้อม
- ภารกิจที่ 2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
- ภารกิจที่ 3 การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร
- ภารกิจที่ 4 การดำเนินการบริหารหลักสูตร (ใช้หลักสูตร)
- ภารกิจที่ 5 การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล

ภารกิจที่ 6 การสรุปผลการดำเนินงาน

ภารกิจที่ 7 การปรับปรุงพัฒนา

ภารกิจที่ 1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา

1.1 สร้างความตระหนักให้แก่บุคลากร ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียน ทั้งนี้เพื่อให้เห็นความสำคัญ ความจำเป็นที่ต้องร่วมมือกันบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา

แนวทางการดำเนินการ

สำรวจสภาพปัจจุบันของบุคลากร โดยอาจจะจัดทำแบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดทำเอกสารเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประชุมชี้แจง ประชุมปฏิบัติการ เพื่อทำความเข้าใจหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ศึกษาดูงานจากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย สื่อ เอกสารหรือศึกษาจากโรงเรียนนำร่องเครือข่ายหรือแกนนำ

1.2 พัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

แนวทางการดำเนินการ

ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและเอกสารประกอบหลักสูตรศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของบุคลากร จัดอบรม สัมมนาหรือฝึกปฏิบัติตามความต้องการของบุคลากร สร้างเครือข่ายและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการเรียนรู้

1.3 ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการของสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 และคณะกรรมการอื่น ๆ ตามความจำเป็น

แนวทางการดำเนินการ

แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษา แต่งตั้งคณะกรรมการระดับกลุ่มสาระการเรียนรู้รวมทั้งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

1.4 จัดทำระบบสารสนเทศของสถานศึกษา

แนวทางการดำเนินการ

รวบรวมข้อมูลด้านต่าง ๆ เช่น บุคลากร งบประมาณ อาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งการเรียนรู้ รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับ

ผู้เรียน ชุมชน ท้องถิ่น นำข้อมูลต่าง ๆ มาจัดทำให้เป็นระบบ

1.5 จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

แนวทางการดำเนินการ

กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายของสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสนองนโยบาย กฎและระเบียบ จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้เป็นแผนแม่บทการดำเนินการจัดการศึกษาของ สถานศึกษาในช่วงระยะเวลาที่กำหนด โดยกำหนดเป็นแผนพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง

1.6 เผยแพร่ประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้กับผู้ปกครอง นักเรียน หน่วยงาน องค์กรในชุมชนทุกฝ่ายได้รับทราบและขอความร่วมมือ

แนวทางการดำเนินการ

จัดให้มีการประชาสัมพันธ์โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น หอกระจายข่าว ป้ายนิเทศ แผ่นพับ จดหมายข่าว สื่อมวลชนท้องถิ่น โสมเพจ อินเทอร์เน็ต ตابل สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ นิทรรศการ รวมทั้งผู้บริหารและคณะครูออกไปเยี่ยมพบปะประชาชน

ภารกิจที่ 2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

2.1 ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

2.2 กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของการจัดการศึกษาของ สถานศึกษา

2.3 กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

2.4 กำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาแต่ละช่วงชั้นและเวลาเรียน

2.5 กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค

2.6 จัดทำคำอธิบายรายวิชา

2.7 จัดทำหน่วยการเรียนรู้

2.8 จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

2.9 กำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2.10 กำหนดสื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้

2.11 กำหนดการวัดผลและประเมินผล

2.12 บริหารจัดการงบประมาณ อาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ และ บุคลากรให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา

ภารกิจที่ 3 การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร

3.1 สร้างบรรยากาศการเรียนรู้

3.2 จัดหา เลือก ใช้ ทำและพัฒนาสื่อ

3.3 จัดกระบวนการเรียนรู้

3.4 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3.5 วัดผลและประเมินผล

3.6 เนาะแนว

3.7 วิจัยเพื่อพัฒนา

3.8 นิเทศ กำกับ ติดตาม

แนวทางการดำเนินการ

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ผู้บริหารทำความเข้าใจกับครูให้พัฒนาตนเองและวางแผนดำเนินการ ร่วมกันในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในเรื่องต่อไปนี้ การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด การใช้ แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย การใช้สื่อการเรียนรู้ นวัตกรรมและเทคโนโลยี การสร้างบรรยากาศ การเรียนรู้ การสอนซ่อมเสริม การวิจัยเพื่อพัฒนา เป็นต้น

2. การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ร่วมกันวางแผนให้ครูทุกคนสามารถดำเนินการแนะแนวผู้เรียน ทั้งใน ด้านการศึกษาต่ออาชีพและภูมิปัญญาท้องถิ่นอื่น ๆ ให้กับผู้เรียน หรืออาจจะจัดตั้งศูนย์แนะแนว ของสถานศึกษาร่วมกันวางแผนการจัดกิจกรรมที่ตอบสนองจุดเน้นของสถานศึกษาในลักษณะ การจัดกิจกรรมดังต่อไปนี้ ได้แก่บริการการฝึกงานที่เป็นประโยชน์ เช่น บริการแนะแนว ชุมชม สหกรณ์ห้องพยาบาล ห้องสมุด คอมพิวเตอร์ เป็นต้น จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะอันพึง ประสงค์ เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ รักษาดินแดน เป็นต้น สนับสนุน การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ เช่น ชุมชมวรรณศิลป์ ชุมชมภาษาอังกฤษ ชุมชมคณิตศาสตร์ ชุมชมวิทยาศาสตร์ สนองความสนใจและความสามารถของผู้เรียน เช่น ชุมชมกีฬา ชุมชมดนตรี ชุมชมโด้ววาทิ ชุมชมเกษตร ชุมชมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชมแนะแนว เป็นต้น

3. การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ระดมทรัพยากรมาใช้ให้คุ้มค่า จัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้ในและ นอกสถานศึกษา มีสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริม การทำวิจัยเพื่อพัฒนา นิเทศภายในอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

ภารกิจที่ 4 ดำเนินการใช้หลักสูตร
ดำเนินการใช้หลักสูตรให้เป็นไปตามภารกิจที่ 2 และภารกิจที่ 3
ซึ่งสถานศึกษาได้กำหนดไว้

ภารกิจที่ 5 การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล

5.1 การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรและ
งานวิชาการภายในสถานศึกษา

5.2 การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรและ
งานวิชาการจากภายนอกสถานศึกษา

ภารกิจที่ 6 การสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา

สถานศึกษาสรุปผลการดำเนินงานและเขียนรายงาน

ภารกิจที่ 7 การปรับปรุงพัฒนากระบวนการจัดการหลักสูตร

7.1 สถานศึกษานำผลการดำเนินงาน รวมทั้งปัญหา / ข้อเสนอแนะต่าง ๆ
มาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนปรับปรุงและพัฒนากระบวนการจัดการหลักสูตร

7.2 สถานศึกษาดำเนินการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการจัดการ
หลักสูตรและปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า หลักสูตรคือมวลประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาและ
เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งสาระ
เวลา และการจัดการเรียนรู้ สามารถจัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย
มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนที่มีความสุข มีความเป็นไทย มีโครงสร้างหลักสูตร
เป็นช่วงชั้น ประกอบด้วยองค์ความรู้ 8 กลุ่มสาระและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีมาตรฐานการเรียนรู้
และเวลาเรียนตามศักยภาพของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ปลูกฝังให้เห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจผู้อื่น
การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และเรียนรู้แบบบูรณาการ เรียนรู้จากสื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้
ทุกประเภท มีการวัดผล และประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง มีเกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและ
จบหลักสูตร ดำเนินการ โดยการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อประโยชน์สูงสุด
ของผู้เรียน

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

สำหรับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 71 - 72) ได้รวบรวมความหมายของนักวิชาการที่ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ดังนี้ Hilgard and Bower (1975) การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อันเป็นผลจากการฝึกและประสบการณ์ แต่มีใช้ผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติ เช่น สัญชาตญาณหรือวุฒิภาวะ หรือจากการเปลี่ยนแปลงชั่วคราวของร่างกาย Bloom (1976) กล่าวว่าเกิดการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น 3 ประการ จึงจะเรียกว่าเป็นการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ คือ

1. การเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ ความคิด ความเข้าใจ
2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์หรือความรู้สึก
3. การเปลี่ยนทางการเคลื่อนไหวของร่างกาย เพื่อให้เกิดทักษะ และความชำนาญ

การเรียนรู้มีพฤติกรรม 2 ส่วน คือ

1. พฤติกรรมเดิมก่อนให้การเรียนรู้
2. พฤติกรรมหลังจากให้การเรียนรู้แล้ว

การลำดับขั้นตอนของการเรียนรู้

ในส่วนของขั้นตอนของการเรียนรู้ Cronbach (อ้างในปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2546, หน้า 72) ได้กำหนดสถานการณ์ที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ว่าประกอบด้วยลำดับขั้น 7 ขั้น คือ

1. สถานการณ์ หมายถึง สภาพแวดล้อมต่างๆ ที่ผู้เรียนต้องเผชิญ
2. ลักษณะประจำตัวบุคคล เป็นคุณสมบัติประจำตัวผู้เรียนที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้เร็ว
3. เป้าหมาย คือ สิ่งที่ผู้เรียนคาดหวังว่าจะได้รับจากการเรียนรู้นั้น
4. การแปลความหมาย คือ การที่ผู้เรียนเก่งฟังถึงความสนใจไปยังสถานการณ์ที่แวดล้อมอยู่ พิจารณาเกี่ยวโยงไปยังประสบการณ์ที่ผ่านมา แล้วเลือกวิธีการตอบสนองที่คาดว่าจะให้ผลสมตามเป้าหมายที่วางไว้
5. การกระทำจะเกิดขึ้นหลังจากที่ผู้เรียนได้แปล ความหมายของสถานการณ์ที่เผชิญอยู่แล้ว
6. ผลการปฏิบัติ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามมาจากการกระทำ

สำหรับ สุนน อมรวิวัฒน์ (อ้างในสุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, 2544, หน้า 47) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ว่าการเรียนรู้ คือ การพัฒนาการรอบด้านของชีวิต มีองค์ประกอบ ปัจจัย

และกระบวนการที่หลากหลาย มีพลังขับเคลื่อนเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างผสมกลมกลืนได้สัดส่วน สมดุลกัน เกิดความสมบูรณ์ของชีวิตและสังคม นอกจากนี้การเรียนรู้ ซึ่งสุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2544, หน้า 47) ได้สรุปความหมายว่า การที่ผู้คนรับเอาข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้ต่าง ๆ จากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย สามารถมองเห็นถึงความหมายและความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันของ สิ่งต่าง ๆ ที่ตนเองรับในระดับที่สามารถอธิบายเชิงเหตุผลได้ มีการเปลี่ยนแปลงด้านวิถีคิด การเปลี่ยนแปลงระบบคุณค่า และ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ในสิ่งที่รับรู้และมีความเข้าใจแล้ว เป็นอย่างดี

ในส่วนของแนวคิดในการจัดการเรียนรู้ ทิศนา แจมมณี และคณะ (2548, หน้า 17) ได้กล่าวเกี่ยวกับแนวคิดในการจัดการเรียนรู้ว่า กิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนได้ เคลื่อนไหวลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะและความสนใจของผู้เรียน สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ความคิดได้อย่างเต็มที่ รวมทั้งช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสปฏิสัมพันธ์ กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้อย่างกว้างขวาง และส่งเสริม การนำความรู้ความเข้าใจ ไปประยุกต์ใช้ กิจกรรมนั้นจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี และหากกิจกรรมนั้นเป็น กิจกรรมที่ส่งผลต่ออารมณ์ ความรู้สึกของผู้เรียนโดยตรง ก็จะยิ่งช่วยให้การเรียนรู้ที่มีความหมาย ต่อผู้เรียนยิ่งขึ้น กิจกรรมการเรียนรู้ที่มีลักษณะดังกล่าว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการรอบด้าน ของบุคคลทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา สังคมและอารมณ์โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ ซึ่ง ทิศนา แจมมณี (2544, หน้า 1) ได้ให้ความหมายว่า การเรียนรู้ (Learning) มีขอบเขตที่ครอบคลุมความหมาย 2 ประการ คือ การเรียนรู้ในความหมายของ “กระบวนการเรียนรู้” ซึ่งหมายถึง การดำเนินการ อย่างเป็นขั้นตอนหรือการใช้วิธีการต่าง ๆ ที่ช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ และการเรียนรู้ ในความหมาย ของ “ผลการเรียนรู้” ซึ่งได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในสาระต่าง ๆ ความสามารถในการกระทำ การใช้ทักษะกระบวนการต่าง ๆ รวมทั้งความรู้สึกหรือเจตคติอันเป็นผลที่เกิดขึ้น จากกระบวนการ เรียนรู้หรือการใช้วิธีการเรียนรู้ ซึ่งชูศรี ตันพงษ์ (2544, หน้า 8) ได้ให้แนวการจัดการเรียนรู้ว่า สิ่งที่ผู้สอนจะต้องทำความเข้าใจให้กระจ่างก่อนการจัดการเรียนรู้ คือ จุดหมายและหลักของหลักสูตร กับมาตรฐานของผู้เรียน “การสอนให้จบหลักสูตร” ไม่ใช่สอน ให้จบเนื้อหาที่กำหนดไว้ แต่หาก เป็นการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ “ครบกระบวนการเรียนรู้” จนครบ “แก่นของการเรียนรู้ หรือ วงจรการเรียนรู้” และกระทรวงศึกษาธิการ (2550, หน้า 237 - 238) ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ ของผู้เรียนขอบข่ายเนื้อหากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน กระบวนการเรียนรู้ อาจแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. กระบวนการเรียนรู้ทั่วไป (Generic Learning) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้ได้กับหลายวิชา เช่น กระบวนการกลุ่ม กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการเสริมสร้างค่านิยม กระบวนการวิจัย กระบวนการเชิงเหตุผล กระบวนการคิดวิเคราะห์ ฯลฯ

2. กระบวนการเรียนรู้เฉพาะวิชา (Specific Learning) เป็นกระบวนการที่ใช้ประกอบการเรียนรู้ตามสาระให้นักเรียนเข้าใจถึงหลักการ กฎเกณฑ์ ทฤษฎี และระเบียบวิธีของกลุ่มสาระนั้น

ในการจัดการเรียนรู้ต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญดังที่กระทรวงศึกษาธิการ (2550, หน้า 237- 238) ได้ให้รูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ดังนี้

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบการพัฒนาระบวนการคิดด้วยการใช้คำถาม หมวกความคิด 6 ใบ ลักษณะเด่นของรูปแบบเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยการใช้คำถาม เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถด้านทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ จุดเน้นคือการกระตุ้นให้ผู้เรียนให้คิดตั้งคำถามและกระตุ้นให้เกิดความสนใจใฝ่รู้ คิดหาคำตอบที่ถูกต้อง เนื่องจากคำถามเป็นสิ่งสำคัญที่จะจุดประกายให้ผู้เรียนใคร่เรียน ใคร่รู้ แสวงหาความรู้ต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้นการตั้งคำถามเป็นการช่วยให้ครูผู้สอนสามารถกระตุ้นผู้เรียนให้คิดเป็นได้

2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการแก้ปัญหา (Problem Solving) ลักษณะเด่นของรูปแบบ การจัดกระบวนการเรียนรู้ แบบกระบวนการแก้ปัญหา มีลักษณะเด่นคือ ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรม มีชิ้นงานที่เป็นรูปธรรม ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อผู้สอนและเพื่อน ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหา และตระหนักรู้ในปัญหาที่อาจเกิดขึ้น และสามารถใช้ทักษะการคิดมาแก้ปัญหาที่พบได้

3. รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem - Based Learning) ลักษณะเด่นของรูปแบบ การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สร้างความรู้จากกระบวนการทำงานกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาหรือสถานการณ์ที่สนใจเกี่ยวกับชีวิตประจำวันและมีความสำคัญต่อผู้เรียน ตัวปัญหาจะเป็นจุดตั้งต้นของกระบวนการเรียนรู้ และเป็นตัวกระตุ้นต่อไปในการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาด้วยเหตุผลและการสืบค้นข้อมูลที่ต้องการเพื่อสร้างความเข้าใจกลไกของตัวปัญหารวมทั้งวิธีการแก้ปัญหา มุ่งเน้นพัฒนานักเรียนในด้านทักษะการเรียนรู้มากกว่าความรู้ที่นักเรียนจะได้มา และพัฒนานักเรียนสู่การเป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองได้

4. รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์องค์ความรู้ (Constructivism) ลักษณะเด่นของรูปแบบ การจัดกระบวนการเรียนรู้รูปแบบการสร้างองค์ความรู้ มีลักษณะเด่นคือ การให้

ความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนและความสำคัญของความรู้เดิม ครูเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้แสดงความรู้ได้ด้วยตนเอง และสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเองได้ ผู้เรียนจะเป็นผู้ออกไปสังเกตสิ่งที่ตนอยากรู้ ค้นคว้าแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง สามารถเชื่อมโยงความรู้เดิม ประสบการณ์เดิมกับความรู้ใหม่ จนสร้างสรรค์เป็นองค์ความรู้และประสบการณ์ใหม่

5. รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ลักษณะเด่นของรูปแบบความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการทางปัญญาระดับสูงที่ใช้กระบวนการทางความคิดหลาย ๆ อย่างมารวมกัน ซึ่งประกอบด้วยความคิดคล่องแคล่ว (Fluency) ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) ความคิดริเริ่ม (Original) และความคิดละเอียดลออ (Elaboration Guilford) ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถในการมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ในแง่มุมใหม่ ๆ หรือเป็นการกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวหรือไม่ซ้ำแบบใคร อย่างมีความแปลกใหม่ เป็นการเชื่อมโยงสิ่งที่ไม่สัมพันธ์ให้กลายเป็นสิ่งใหม่ได้อย่างเหมาะสม เราสามารถอธิบายความคิดสร้างสรรค์ได้

6. รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบโครงงาน ลักษณะเด่นของรูปแบบ การเรียนรู้ โดยโครงงานเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ หรือค้นคว้าหาคำตอบในสิ่งที่ผู้เรียนอยากรู้หรือสงสัยด้วยวิธีการต่าง ๆ อย่างหลากหลายเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้เลือกตามความสนใจของตนเองหรือของกลุ่ม ซึ่งตัดสินใจร่วมกันโดยใช้วิธีการและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ทำให้ได้ชิ้นงานที่สามารถนำผลการศึกษาไปใช้ในชีวิตจริงได้

7. รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบประสบการณ์และที่เน้นการปฏิบัติ ลักษณะเด่นของรูปแบบ

รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบประสบการณ์ มีลักษณะเด่น คือ ผู้เรียนได้ประยุกต์ใช้ความคิด ประสบการณ์ ความสามารถและทักษะต่าง ๆ ในเวลาเดียวกันจนสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเองและได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งความรู้ ความคิด และประสบการณ์

8. รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ แบบบูรณาการสู่พหุปัญญา ลักษณะเด่นของรูปแบบ รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการสู่พหุปัญญา ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากการศึกษา ค้นคว้า แสวงหาความรู้อย่างเป็นระบบที่สอดคล้องสัมพันธ์กับพหุปัญญา โดยนำข้อมูลที่ได้รับมาเชื่อมโยงและทำความเข้าใจ เป็นการสร้างองค์ความรู้ให้ตนเอง ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย นำเอาสิ่งที่เรียนรู้มาวางแผนเพื่อปฏิบัติจริง ได้พัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ตามความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้เรียนได้เรียนรู้ตรงกับความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของตนได้อย่างมีความสุข

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่ากระบวนการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยอาศัยการเรียนรู้จากกิจกรรมที่หลากหลายช่วยให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิด ความสามารถอย่างเต็มที่ และยังให้ผู้เรียนมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคล และสิ่งแวดล้อมได้อย่าง กว้างขวาง ส่งเสริมพัฒนาการรอบด้านของผู้เรียน ทั้งร่างกาย สติปัญญา สังคม และอารมณ์ ทำให้ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา

สำหรับการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา กรมวิชาการ (2542, หน้า 1) ได้ให้ความสำคัญของการวิจัยว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 24 และ มาตรา 30 ได้ให้ความสำคัญกับการนำวิจัยไปใช้ในการจัดการเรียนสอนโดยกำหนดให้สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการคือ ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการคือ ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ และสภาพ แวดล้อม สื่อการเรียนและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความรอบรู้ และ ใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ นอกจากนี้สถานศึกษาควรพัฒนา กระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพโดยการส่งเสริม ให้ผู้สอนสามารถทำการวิจัยเพื่อ พัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

ในทำนองเดียวกันประกอบ มณีโรจน์ (2544, หน้า 1) กล่าวว่า การวิจัยจะเป็นวิธีการ หนึ่งที่สำคัญที่จะช่วยให้การเรียนการสอนของครูมีประสิทธิภาพ ซึ่งการวิจัยที่นำมาใช้ในการจัด การเรียนการสอนหรือการพัฒนาผู้เรียนนั้น เรียกว่า “การวิจัยในชั้นเรียน” ซึ่งสอดคล้องกับ ชูศรี ตันพงษ์ (2544, หน้า 108) ที่ได้กล่าวว่า ครูต้อง “วิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้” ของตนเองจากภาระงานปกติ และจัดระบบการปฏิบัติงานของตนเอง เพื่อรายงานผลการพัฒนา การปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องให้เห็นเป็นรูปธรรม และเก็บรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบใน “แฟ้ม พัฒนางาน” การปฏิบัติงานของครูมีอาชีพในอนาคต จึงต้องใช้มาตรฐานที่กำหนดนั้น เป็นตัวตั้ง ในคิด วางแผน ปฏิบัติ และประเมินการปฏิบัติงานของตนเอง

นอกจากนี้กรมวิชาการ (2545, หน้า 9) ได้กล่าวถึงการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้การปฏิรูปการศึกษาประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี ทั้งการนำ กระบวนการวิจัยและผลการวิจัยมาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยเฉพาะการปฏิรูปการเรียนรู้ด้วย กระบวนการวิจัยนั้น เป็นแนวทางหนึ่งที่ผู้สอนและผู้บริหารสามารถนำไปปฏิรูปการเรียนรู้

ในสถานศึกษาได้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (กรมวิชาการ, 2545, หน้า 9) ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บททางการศึกษาของไทย ได้ให้ความสำคัญกับการวิจัยเห็นว่าการวิจัยเป็นกระบวนการที่ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนรู้ และกระบวนการทำงานของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ซึ่งเป็นกลไกที่นำไปสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ให้ใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถใช้การวิจัยเพื่อศึกษาเรื่องที่น่าสนใจและต้องการหาความรู้ใหม่ หรือต้องการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น การวิจัยจึงสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยฝึกกระบวนการคิด การจัดการ หาเหตุผลในการตอบปัญหาและรู้จักประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (กรมวิชาการ, 2545, หน้า 9) ได้กำหนดให้นำการวิจัยมาใช้เป็นกระบวนการควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนรู้และการดำเนินงานเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ดังนี้

1. การใช้การวิจัยในกระบวนการเรียนรู้ มุ่งให้ผู้เรียนทำวิจัยเพื่อใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถวิจัยในเรื่องที่สนใจหรือต้องการหาความรู้หรือต้องการแก้ไขปัญหาการเรียนรู้ได้ ซึ่งกระบวนการวิจัยจะช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิด ฝึกการวางแผน ฝึกการดำเนินงานและฝึกหาเหตุผลในการตอบปัญหา โดยผสมผสานองค์ความรู้แบบบูรณาการเพื่อให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้จากสถานการณ์จริง

2. การวิจัยพัฒนาการเรียนรู้ มุ่งให้ผู้สอนสามารถทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ด้วยการศึกษ วิเคราะห์ปัญหาการเรียนรู้ วางแผนแก้ไขปัญหาการเรียนรู้ เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ ให้ผู้สอนสามารถทำวิจัยและพัฒนาวัตกรรมการศึกษาที่นำไปสู่คุณภาพการเรียนรู้ ด้วยการศึกษ วิเคราะห์ปัญหาการเรียนรู้ ออกแบบและพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้ ทดลองใช้วัตกรรมการเรียนรู้ เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ผลการใช้วัตกรรมการนั้น ๆ และให้ผู้สอนสามารถนำกระบวนการวิจัยมาจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ด้วยการใช้นวัตกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการวิเคราะห์ปัญหา สร้างแนวทางเลือกในการแก้ปัญหา ดำเนินการตามแนวทางที่เลือก และสรุปผลการแก้ไขปัญหาอันเป็นการฝึกทักษะฝึกกระบวนการคิด ฝึกการจัดการจากการเผชิญสภาพการณ์จริง และปรับประยุกต์มวลประสบการณ์มาใช้แก้ปัญหา

3. การวิจัยพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา มุ่งให้ผู้บริหารทำการวิจัยและนำผลการวิจัยมาประกอบการตัดสินใจ รวมทั้งจัดทำนโยบายและวางแผนบริหารจัดการสถานศึกษาให้เป็นองค์กรที่นำไปสู่คุณภาพการจัดการศึกษา และเป็นแหล่งสร้างเสริมประสบการณ์เรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีคุณภาพ

สรุปได้ว่าการวิจัยเป็นกระบวนการกระบวนการเชิงระบบ ที่ใช้การศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ค้นหาความรู้และแนวทางปฏิบัติที่นำไปสู่การเรียนรู้ที่เชื่อถือได้ สามารถนำผลการค้นพบมาแก้ไขการเรียนรู้หรือตัดสินใจพัฒนา การจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การนิเทศการศึกษา

สำหรับการนิเทศการศึกษาในส่วนของความหมายและความสำคัญของการนิเทศการศึกษา ได้มีผู้ให้ความหมายแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และจุดมุ่งหมายของแต่ละบุคคล ส่วนมากจะมีความหมายคล้ายกันดังที่ ชารี มณีศรี (2542, หน้า 19 - 20) ได้ให้ความหมายว่า “ การนิเทศการศึกษา คือความพยายามอย่างหนึ่งในหลาย ๆ อย่างที่จะช่วยส่งเสริมให้การศึกษาที่มีคุณภาพทั้งด้านการเรียนและการสอน” และได้รวบรวมความหมายของการนิเทศจากนักวิชาการต่าง ๆ สรุปไว้ดังนี้

Tanner and Tanner ได้สรุปว่าการนิเทศคือการปรับปรุงคุณภาพการสอนและการเรียนรวมทั้งการปรับปรุงหลักสูตร

Lovell and Wiles ได้กล่าวว่าความหมายการนิเทศมีหลากหลายความหมาย เป็นจุดรวมของประสบการณ์ ความต้องการและวัตถุประสงค์ ศึกษานิเทศก์มุ่งปรับปรุงแผนบางโครงการ ขณะที่ครูมองการนิเทศเป็นเครื่องช่วยเหลือและสนับสนุน

Desai ได้สรุปว่าการนิเทศคือการศึกษาปัญหาการศึกษาของแต่ละโรงเรียน ความเข้าใจในขบวนการศึกษาทุกรูปแบบเพื่อเสนอแนะ ช่วยเหลือครู ครูใหญ่ และผู้บริหารการศึกษา

Wiles ได้สรุปว่าการนิเทศคือการแนะนำซึ่งกันและกัน วางแผนงานร่วมกัน ปรึกษาหารือกันและกัน เพื่อหาทางปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

Spears ได้สรุปว่าการนิเทศเป็นกระบวนการของความร่วมมือกับบุคคลอื่นเพื่อปรับปรุงการสอนของครูและการเรียนของเด็ก

Burton and Brueckner ได้สรุปว่าบริการทางวิชาการ นิเทศครูซึ่งจะส่งผลต่อการเรียนของเด็กโดยตรง

Adoms and Dickey ได้สรุปว่าการนิเทศเป็นการวางแผนโครงการเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน

Mckean and Mills ได้สรุปว่าการนิเทศแบบเก่า ใช้อำนาจตรวจตรา ตรวจสอบเยี่ยมโรงเรียนเพื่อตรวจสอบวิธีปฏิบัติงานของครู สังเกตพฤติกรรมการแสดงออกของนักเรียน และการทำงานของครูโดยส่วนรวมทั้งหมด เน้นหนักในการใช้พระเดช มากกว่าการใช้พระคุณ นอกจากนี้ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 15 - 16) ได้ให้ความหมายของการนิเทศไว้ว่า การนิเทศหมายถึง กระบวนการจัดบริหารการศึกษาเพื่อชี้แนะให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือกับครู และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครู และเพิ่มคุณภาพของนักเรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายของการศึกษานิเทศคือเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เป็นปรัชญาที่แสวงหาความจริง ความรู้ และคุณค่าในสิ่งต่าง ๆ เป็นศิลป์ก็เพราะต้องอาศัยเทคนิควิธี และมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การติดต่อประสานงาน ต้องการการมีส่วนร่วมของบุคคล การบริหารตามรูปแบบประชาธิปไตย

สำหรับ Glathorn (อ้างในชาญชัย อาจินสมาจาร, 2547, หน้า 6) ได้ให้คำอธิบายคำจำกัดความว่า การนิเทศเป็นกระบวนการอำนวยความสะดวกต่อความเจริญเติบโตของครูในขั้นต้นก็เพื่อให้ข้อมูลสะท้อนกลับแก่ครูเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน และช่วยครูให้ใช้ข้อมูลย้อนกลับดังกล่าวเพื่อทำให้การสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และ Pfeiffer และ Dunlap (อ้างในชาญชัย อาจินสมาจาร, 2547, หน้า 6) กระบวนการปฏิสัมพันธ์ ซึ่งเอื้อต่อบุคคล (ผู้นิเทศ) ทำงานกับครูเพื่อปรับปรุงการสอน เป้าหมายสุดท้ายก็คือ การทำให้การเรียนของนักเรียนดีขึ้น การทำให้เป้าหมายดังกล่าวบรรลุผลสัมฤทธิ์อาจต้องเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของครู การปรับหลักสูตร และหรือจัดโครงสร้างของสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้เสียใหม่

ความหมายของการนิเทศการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษาคือ กระบวนการพัฒนาการเรียนการสอนให้ดีขึ้น การร่วมมือกันระหว่างผู้เกี่ยวข้อง โดยใช้หลักประชาธิปไตยในการนิเทศ

ความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

สำหรับความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา ชารี มณีศรี (2542, หน้า 22) กล่าวว่า การนิเทศมุ่งหมายที่จะช่วยครูที่สอนดียิ่งขึ้น ช่วยเด็กให้ได้เรียนดีขึ้น และปรับปรุงโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น การนิเทศการศึกษามีความละเอียดลออ และสลับซับซ้อนมากกว่าการนิเทศในอาชีพอื่น ๆ ในทำนองเดียวกันกับ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2542, หน้า 226) กล่าวว่า ความมุ่งหมายของการนิเทศภายในสถานศึกษา มีดังนี้

1. เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการบริหารและงานวิชาการของสถานศึกษา
2. เพื่อการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. เพื่อสำรวจ วิเคราะห์ วิจัยและประเมินผลเพื่อปรับปรุงคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษา
4. เพื่อพัฒนาหลักการ และสื่อการเรียนการสอนให้ได้มาตรฐาน และเอกสารทางวิชาการให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการ และจำเป็นของสถานศึกษาและครูอาจารย์
5. เพื่อพัฒนาบุคลากร โดยเฉพาะครูอาจารย์ให้มีความรู้ ทักษะและประสบการณ์ อันจำเป็นที่จะนำไปใช้ในการเรียนการสอน การจัดการศึกษาทั้งให้สามารถแก้ปัญหาเหล่านั้นได้

บทบาทของผู้นิเทศการเรียนการสอน

สำหรับบทบาทของผู้นิเทศการเรียนการสอน ชาลนชัย อาจินสมาจาร (2547, หน้า 8) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้นิเทศว่า บทบาทการนิเทศหมายถึงพฤติกรรมกรรมการบริหาร ผู้ช่วยผู้ตรวจการศึกษายุทธการเรียนการสอนมีหน้าที่ต่าง ๆ ที่มีความคล้ายคลึงกับหน้าที่ของอาจารย์ใหญ่ บทบาทจะมีความจำเพาะและส่วนหนึ่งจะขึ้นอยู่กับความหวังและการพรรณนางานที่ได้รับการพัฒนาจากระบบโรงเรียนแต่ละแห่ง ผู้นิเทศการเรียนการสอนมักถูกเชิญมาช่วยดำเนินงานในบทบาทของผู้วางแผน ผู้จัดระเบียบองค์การ ผู้นำ ผู้ช่วยเหลือ ผู้ประเมิน ผู้จูงใจ ผู้สื่อความหมาย ผู้ตัดสินใจ

ปัจจุบันนี้การนิเทศภายในโรงเรียนโดยหลักการแล้วเป็นความร่วมมือกันระหว่างผู้บริหารและครู ซึ่งโรงเรียนขนาดเล็กผู้บริหารมีส่วนร่วมในฐานะผู้ดำเนินการ สำหรับโรงเรียนขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ผู้บริหารโรงเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการนิเทศภายในขึ้น เพื่อช่วยเหลือและแบ่งเบาภาระของผู้บริหารโรงเรียนในการนิเทศและติดตามประเมินผลการนิเทศภายใน สำหรับสาเหตุที่มีการนิเทศภายใน ก็เนื่องมาจากการนิเทศจากบุคคลภายนอกไม่เพียงพอรวมทั้งยังมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี และนวัตกรรมทางการศึกษา ดังนั้นเพื่อให้ครูผู้สอนทันกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการนิเทศอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง นอกจากนี้แล้วยังต้องคำนึงถึงกิจกรรมที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและขนาดของโรงเรียนด้วย มีนักการศึกษาจำนวนมาก มีความเห็นตรงกันว่า มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดการนิเทศภายในสถานศึกษา

จากความหมายของการนิเทศภายใน ดังกล่าวสรุปได้ว่า การนิเทศภายในเป็นกระบวนการทำงานของผู้บริหารโรงเรียน หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ในการในการปรับปรุง แก้ไข และ

พัฒนาคุณภาพในการทำงานของครูและบุคลากรภายในโรงเรียนเพื่อให้ได้มาซึ่งสัมฤทธิ์ผลสูงสุดในการเรียนของนักเรียน

การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา

สำหรับการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษามีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ จรัส นองมาก (2541, หน้า 3) ได้ให้ความหมายว่า การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการที่สถานศึกษากำหนดขึ้น เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้มีความมั่นใจว่าถ้าทำตามกระบวนการที่กำหนดนี้แล้ว การศึกษามีคุณภาพเป็นที่พึงพอใจของผู้รับบริการ ในทำนองเดียวกัน รุ่ง แก้วแดง (2542, หน้า 68) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษาต้องเน้นเป้าหมายที่ผู้เรียนเป็นสำคัญด้วย คือต้องประกันว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ประกันว่าผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาครบถ้วนทั้งความรู้และคุณธรรม ประกันว่าครูอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และประกันว่าผู้บริหารได้ดำเนินการประกันคุณภาพภายในอย่างต่อเนื่อง โดยให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษา

ทางด้าน ณรงค์ ฌ ลำพูน และเพ็ชร รูปวิเชตร (2546, หน้า 19) ได้กล่าวว่า การประกันคุณภาพหมายถึง การดำเนินกิจกรรมใด ๆ ที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างความมั่นใจและเชื่อมั่นต่อผู้ปกครอง ชุมชน สังคม ว่าการดำเนินงานของสถานศึกษา ได้เป็นไปตามพันธกิจที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้แล้ว และก่อให้เกิดผลผลิตของการศึกษาที่มีคุณภาพอันพึงพอใจ และพึงประสงค์ตามที่ได้คาดหวังไว้ สำหรับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543, หน้า 7) การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นการสร้างเชื่อมั่นให้ผู้รับบริการทางการศึกษาทั้งผู้รับบริการโดยตรงได้แก่ ผู้เรียนและผู้ปกครอง และผู้รับบริการทางอ้อม ได้แก่ สถานประกอบการ ประชาชน และสังคม โดยรวมว่าการดำเนินงานของสถานศึกษาจะมีประสิทธิภาพ และทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพ หรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด และสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2549, หน้า 3) ได้กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา (Quality Assurance) เป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งที่จะขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และสร้างความมั่นใจ (Assure) ได้ว่า สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้ตามมาตรฐานที่กำหนด ผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ความสามารถและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนดและที่สังคมต้องการ

หลักการในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2549, หน้า 3) ได้ให้ไว้มี 3 ประการคือ

1. การกระจายอำนาจ (Decentralization) โดยให้สถานศึกษามีอิสระและมีความคล่องตัวในการบริหาร รวมถึงการตัดสินใจดำเนินงาน ทั้งด้านการบริหารงานวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และทรัพยากร การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก และให้อิสระแก่ผู้สอนในการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้บรรลุผลตามจุดหมายของหลักสูตร ตลอดจนให้สถานศึกษาสามารถปรับปรุงตนเอง รับผิดชอบ และจัดการศึกษาได้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ความต้องการของชุมชน และสังคมให้มากที่สุด

2. การเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในการทำงาน (Participation) โดยให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการ ปุชนิยบุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือปราชญ์ชาวบ้าน เข้ามีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการ คณะทำงานของสถานศึกษา ร่วมกันคิด ตัดสินใจ สนับสนุน ส่งเสริม และติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของสถานศึกษา ตลอดจนร่วมภาคภูมิใจในความสำเร็จของสถานศึกษา ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาโดยรวม

3. การแสดงภาระรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (Accountability) โดยสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาร่วมกันกำหนดเป้าหมาย (Goals) และจุดเน้นที่ต้องการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษามีกระบวนการดำเนินการที่สัมพันธ์กัน สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2549, หน้า 4) ได้กล่าวไว้ 3 ประการคือ

1. การพัฒนาคุณภาพ เป็นการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้บรรลุถึงมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ การสร้างจิตสำนึกให้ทุกคนตระหนักถึงความจำเป็นของการทำงานเป็นกลุ่ม ทำงานอย่างมีระบบ และทุกคนต้องถือเป็นหน้าที่ที่จะปรับปรุงการทำงานอย่างต่อเนื่อง จัดทำข้อมูลสารสนเทศในส่วนที่รับผิดชอบ ใช้ข้อมูลสารสนเทศนั้นให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนา งานเป็นประจำ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลและจัดหมวดหมู่ข้อมูลสารสนเทศอย่างเป็นระบบ

2. การติดตามตรวจสอบคุณภาพ เป็นการดำเนินงานเพื่อช่วยเหลือ สนับสนุน กำกับ ติดตามความก้าวหน้า และยืนยันการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมายและบรรลุตามมาตรฐานที่กำหนด โดยการติดตามตรวจสอบคุณภาพ

3. การประเมินและรับรองคุณภาพ เป็นการดำเนินงานเพื่อตรวจสอบผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยแบ่งเป็น 2 ส่วนที่เกี่ยวข้องกันดังนี้

3.1 การประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา จากการติดตามตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา สถานศึกษานำข้อมูลสารสนเทศมาประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด

3.2 การประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานการศึกษา การประเมินในส่วนนี้เป็นการดำเนินงานโดยองค์กรภายนอกกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ซึ่งเป็นองค์กรมหาชน ทำหน้าที่ประเมินและให้การรับรองว่าสถานศึกษาจัดการศึกษาได้ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดในทุก ๆ 5 ปี ผลจากการประเมินในภาพรวม จะนำเสนอรัฐบาล เพื่อนำไปใช้ในการพิจารณาจัดสรรงบประมาณ การกำหนดทิศทางการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดเทียบมามาอารยประเทศ

หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพภายใน

สำหรับหลักการสำคัญของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544, หน้า 11) ได้ให้หลักการไว้ดังนี้

1. การประกันคุณภาพภายใน คือ การที่สถานศึกษาร่วมกันพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา ไม่ใช่การจัดฝึกหรือทำให้บุคลากรเสียหน้า โดยเป้าหมายที่สำคัญอยู่ที่การพัฒนาคุณภาพให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน
2. ต้องทำให้ การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการที่แยกส่วนมาจากการดำเนินงานตามปกติของสถานศึกษา
3. การประกันคุณภาพเป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู อาจารย์ และบุคลากรอื่น ๆ ในสถานศึกษา โดยในการดำเนินงานจะต้องให้ ผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้เรียน ชุมชน เขตพื้นที่ หรือหน่วยงานที่กำกับดูแลเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน ติดตามประเมินผล พัฒนาปรับปรุง ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันผลักดันให้สถานศึกษามีคุณภาพ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่ดีมีคุณภาพ เป็นไปตามความต้องการของผู้ปกครอง สังคม และประเทศชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544, หน้า 12) กล่าวว่าระบบการประกันคุณภาพภายในเป็นเรื่องเดียวกับกระบวนการบริหารงานอย่างมีคุณภาพ) หรือวงจร P D C A (P = Plan, D = Do, C = Check, A = Action) การประกันคุณภาพจะต้องไม่แปลกแยกจาก การทำงานตามปกติของสถานศึกษา แต่จะเป็นระบบที่ผสมผสานอยู่ในกระบวนการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันนั่นเอง ในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารและการทำงานนั้น จะต้องคำนึงถึงเงื่อนไขสำคัญ

ที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นผลที่ได้จากการวิจัยในสถานศึกษานำร่อง ได้แก่ ผู้บริหารจะต้องมีความตระหนัก เข้ามามีส่วนส่งเสริม สนับสนุน และร่วมคิดร่วมทำ รวมทั้งจะต้องมีการทำงานเป็นทีม โดยบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาต้องได้รับการเตรียมความพร้อม ให้มองเห็นคุณค่า และมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน และดำเนินการอย่างต่อเนื่องร่วมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา โดยมีการติดตามและกำกับดูแลการดำเนินการประกันคุณภาพภายในอย่างเป็นระบบ

การดำเนินการประกันคุณภาพภายใน

ประกอบด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544, หน้า 17) ได้กล่าวไว้คือ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบประเมินผล และการพัฒนาปรับปรุง ซึ่งทุกฝ่ายจะต้องดำเนินการร่วมกันในทุกขั้นตอน โดยมีรายละเอียดแต่ละขั้นตอนดังนี้

1. การวางแผน การวางแผนเป็นการคิดเตรียมการไว้ล่วงหน้าเพื่อจะทำงานให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ในการวางแผนจะต้องมีการกำหนดเป้าหมาย แนวทางการดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบงาน ระยะเวลา และทรัพยากรที่จะต้องใช้ เพื่อทำงานให้บรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการ

2. การปฏิบัติตามแผน เมื่อสถานศึกษาได้วางแผนการปฏิบัติงานเสร็จเรียบร้อยแล้ว บุคลากรก็ร่วมกันดำเนินการตามแผนที่จัดทำไว้ โดยในระหว่างการทำงานต้องมีการเรียนรู้เพิ่มเติมตลอดเวลา และควรมุ่งเน้นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ

3. การตรวจสอบประเมินผล การประเมินผล เป็นกลไกสำคัญที่จะกระตุ้นให้เกิดการพัฒนา เพราะจะทำให้ได้ข้อมูลย้อนกลับ ที่จะสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินงานที่ผ่านมาว่าบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้เพียงใด ต้องปรับปรุงแก้ไขในเรื่องใดบ้าง ผู้บริหารและครูที่เข้าใจระบบการประกันคุณภาพอย่างถูกต้อง จะตระหนักถึงความสำคัญของการประเมินผล ไม่กลัวการประเมินผล โดยเฉพาะการประเมินตนเอง ซึ่งเป็นการประเมินที่มุ่งเพื่อการพัฒนาไม่ใช่การตัดสินถูก ผิด ไม่ใช่การประเมินเพื่อประเมิน และไม่ใช่เรื่องที่ทำยาก ไม่ต้องคิดเครื่องมือหรือแบบประเมินมากมาย แต่เป็นการประเมินในงานที่ทำอยู่เป็นประจำ

4. การนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน เมื่อบุคลากรแต่ละคน แต่ละฝ่ายมีการประเมินผลเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็ส่งผลให้กับคณะกรรมการที่รับผิดชอบ ซึ่งจะต้องรวบรวมผลการประเมินมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ แปลผลในภาพรวมทั้งหมด แล้วนำเสนอผลการประเมินต่อผู้เกี่ยวข้อง

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหาร และการทำงานขององค์กรที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในหน่วยงาน ผู้บริหารจะต้องมีความตระหนัก

ส่งเสริม สนับสนุน และร่วมคิดร่วมทำ รวมทั้งจะต้องมีการทำงานเป็นทีม โดยบุคลากรทุกคน ในสถานศึกษา และดำเนินการอย่างต่อเนื่องร่วมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและภายนอก สถานศึกษา โดยมีการติดตามและกำกับดูแลการดำเนินการประกันคุณภาพภายในอย่างเป็นระบบ เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน

การศึกษาที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการในโรงเรียน ได้มีผู้ทำการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ งานวิชาการในโรงเรียนดังนี้

อภิรักษ์ นาระตะ (2540, หน้า 72 - 76) ได้ศึกษาสภาพปัจจุบันและแนวทางการพัฒนา ของการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนประถมศึกษาบนพื้นที่สูง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย พบว่าการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน ที่ได้ปฏิบัติ ก่อนข้างมากคือจัดหาเอกสารหลักสูตรให้แก่ครู โดยการรับจากสำนักงานการประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดโดยตรง วางแผนจัดครูเข้าในชั้นเรียนโดยผู้บริหารเป็นผู้พิจารณา ตามความรู้ความสามารถและความถนัด จัดหาสื่อการเรียนการสอนให้ตรงตามจุดมุ่งหมายของ หลักสูตร แนะนำให้ครูใช้วัสดุท้องถิ่นมาประดิษฐ์เป็นสื่อการเรียนการสอน มอบหมายให้ครู บรรณารักษ์รับผิดชอบงานห้องสมุด จัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนสนใจหนังสือและเข้าไปใช้ ห้องสมุด ส่งครูเข้าประชุมอบรมทางวิชาการ ติดตาม ตรวจสอบวิธีการและหลักฐานในการวัด และประเมินผลการเรียนการสอนของครู ให้การวางแผนและกำหนดวิธีดำเนินการด้านงานวิชาการ โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของแผนปฏิบัติงานประจำปี ติดตามและส่งเสริมให้มีการจัดทำแผนการสอน โดยผู้บริหารตรวจสอบ แนะนำทุกสัปดาห์ และนิเทศการสอนในชั้นเรียนโดยการสังเกตการณ์ สอนและเสนอแนะ สำหรับแนวทางการพัฒนาการนิเทศนั้น ควรศึกษาสภาพปัจจุบันที่เป็นจริง ศึกษาปัญหาและความต้องการ วางแผนการนิเทศอย่างเป็นรูปธรรมมีแผนปฏิบัติการนิเทศ ปฏิบัติ การนิเทศตามแผนที่วางไว้อย่างเคร่งครัด ต่อเนื่อง สม่ำเสมอ และมีการติดตามประเมินผล การนิเทศ งานวิชาการภายในโรงเรียนอย่างเป็นระบบ

สำหรับวัฒนา มโนจิตร (2540, หน้า 81 - 88) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการ ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่า การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน ประถมศึกษา มีการปฏิบัติมากทุกด้าน สำหรับปัญหาการบริหารงาน พบว่า หลักสูตรที่ใช้ไม่เหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น วัสดุอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรม

การเรียนการสอน ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ เหมาะสมต่อการจัดกิจกรรมการเรียน การสอน และงบประมาณมีน้อยไม่เพียงพอต่อการนำมาพัฒนาการเรียนการสอน

ในปีต่อมา วารุณี โปธาสินธุ์ (2541, หน้า 58 - 59) ได้ศึกษาพฤติกรรมการบริหารงาน วิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ครูผู้สอนเห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนมีพฤติกรรมการบริหารวิชาการที่แสดงออกถึงทักษะ การบริหาร ดังนี้ ทักษะด้านความคิดรวบยอดที่ได้ปฏิบัติ คือ การส่งเสริมให้ครูจัดทำสื่อการเรียน การสอน ในทางตรงข้ามที่ไม่ได้ปฏิบัติ คือ จัดให้มีกรณีศึกษาในอย่างเป็นระบบ และที่ไม่แน่ใจ คือ วิเคราะห์จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อนำมาปรับแผนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพของ ท้องถิ่น ส่วนทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ได้ปฏิบัติ คือ ยกย่องผลงานของครูที่ประสบผลสำเร็จ ในทางตรงข้าม ที่ไม่ได้ปฏิบัติคือ การเชิญวิทยากรหรือผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นมาให้ความรู้แก่นักเรียน ที่ไม่แน่ใจคือ สนใจในปัญหาและความต้องการของครู และทักษะด้านเทคนิควิธีที่ได้ ปฏิบัติ คือ การรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนและครูเป็นปัจจุบัน ในทางตรงข้ามที่ไม่ได้ ปฏิบัติคือ ประเมินผลโครงการนิเทศภายในทุกครั้ง และที่ไม่แน่ใจคือ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น จากการใช้หลักสูตรได้อย่างถูกต้อง

ในขณะที่ถนอม บุญตัน (2541, หน้า 48 - 49) ได้ศึกษาความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนสันมหาพนวิทยา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ แม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ครูส่วนใหญ่เห็นว่าการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหาร หลักสูตรในโรงเรียนสันมหาพนวิทยา ด้านการวางแผนทั่วไป มีการจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน และครู แต่ไม่มีการจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ส่วนการจัดทำแผนงานด้านวิชาการนั้น มีการสำรวจ ความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน มีการประชุมชี้แจงคณะครูให้ ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนการสอนตามจุดเน้นของหลักสูตร แต่ไม่ได้จัดรายวิชาตาม ความต้องการของนักเรียนและชุมชน สำหรับการดำเนินงานตามแผน โรงเรียนมีการควบคุมดูแล ส่งเสริมให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร แต่ไม่ได้เปิดสอนรายวิชา ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน มีการพัฒนาเทคนิควิธีการสอนแก่ครู ในขณะที่ด้าน การประเมินผลการดำเนินงานนั้น มีการมอบหมายให้คณะทำงานรับผิดชอบการประเมินผล การดำเนินงาน มีการประเมินผลเมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินงาน แต่ไม่มีการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจ เกี่ยวกับการประเมินการใช้หลักสูตร และการกำหนดวัตถุประสงค์ในการประเมิน

ในขณะที่เดียวกัน ณรงค์ สิ้นธุป็น (2541, หน้า 27 - 28) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาของงาน วิชาการของโรงเรียนปงพัฒนาวิทยาคม จังหวัดพะเยา พบว่าในความเห็นของทั้งฝ่ายบริหารและ

คณะครู การบริหารงานวิชาการทั้ง 4 ด้าน ของโรงเรียนคือ ด้านการบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การนิเทศการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลการเรียนเป็นไปตามขั้นตอนที่ได้วางไว้แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าสิ่งที่ได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ เหล่านั้นในตัวของมันเองจะทำให้การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพโดยอัตโนมัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น ดิจิทัลเป็นที่น่าสนใจ ทั้งนี้ก็เพราะว่ารายละเอียดของงานในแต่ละด้าน ปริมาณและความพอเพียงของทรัพยากรทั้งการบริหารและทางวิชาการในแต่ละด้าน ตลอดจนคุณภาพของงานที่ดำเนินการยังเป็นปัญหาที่จะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาอีกมาก เช่น ความไม่สมบูรณ์ของข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับตัวนักเรียน ความไม่พอเพียงของเอกสารหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอน ความสัมพันธ์กับชุมชนที่ยังไม่ดีพอ ครูบางส่วนยังไม่วางแผนการสอนที่ดีพอ ครูและนักเรียนยังไม่ใช้ประโยชน์จากห้องสมุดเท่าที่ควร ครูไม่ค่อยมีโอกาสไปศึกษาคูณงานในโรงเรียนอื่น ๆ ความไม่สมบูรณ์ไม่เป็นมาตรฐานของการวัดและประเมินผลการเรียน ความเที่ยงตรงของเครื่องมือและประเมินผลการเรียน และการไม่เห็นความสำคัญของการวิเคราะห์ข้อสอบ ดังนั้น หากผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูอาจารย์ของโรงเรียนให้ความสำคัญกับรายละเอียดในเรื่องต่าง ๆ ตามขั้นตอนของการดำเนินงานในแต่ละด้านให้มากขึ้น และร่วมกันพิจารณาหาทางเยียวยาแก้ไขก็เชื่อได้ว่า การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนโดยรวมจะมีคุณภาพมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ได้

ขณะที่กิตติพงษ์ เมืองยศ (2541, หน้า 62 - 66) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง พบว่า การบริหารงานวิชาการระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร พบว่าในการบริหารงานวิชาการส่วนใหญ่ได้ปฏิบัติทั้ง 4 งาน เรียงตามลำดับ คือ งานสื่อการเรียนการสอน และการใช้แหล่งทรัพยากรท้องถิ่น งานนิเทศทางวิชาการ งานวัดผลและประเมินผลและงานหลักสูตรและการใช้หลักสูตร ส่วนครูผู้สอนส่วนใหญ่ เห็นว่าในการบริหารงานวิชาการส่วนใหญ่ได้ปฏิบัติทั้ง 4 งาน เรียงตามลำดับ คือ งานวัดผลและประเมินผล งานสื่อการเรียนการสอน และการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น งานนิเทศทางวิชาการ และงานหลักสูตรและการใช้หลักสูตร สำหรับปัญหาการบริหารงาน พบว่า การบริหารงานหลักสูตรและการใช้หลักสูตร ทั้งผู้บริหารและครูผู้สอนยังขาดความรู้ความเข้าใจ ส่วนงานสื่อการสอนและการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นส่วนใหญ่ไม่ได้จัดทำทะเบียนแหล่งวิทยากรท้องถิ่นไว้ ด้านการนิเทศทางวิชาการยังขาดการนิเทศอย่างเป็นระบบและความต่อเนื่อง และส่วนงานวัดผลและประเมินผลยังขาดแบบทดสอบที่ได้มาตรฐาน

ในปีเดียวกันพลุ้ยชัย ยาวีราช (2541, หน้า 122 - 124) ได้ศึกษาการบริหารหลักสูตรของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย พบว่า สภาพปัจจุบันในการบริหารหลักสูตรนั้น ครูผู้สอนมากกว่าร้อยละ 50 เห็นว่างานทุกด้านมีการปฏิบัติเป็นบางครั้งและครูผู้สอน ร้อยละ 13.15 เห็นว่าไม่ได้มีการวิเคราะห์สถานการณ์วางแผน และประเมินผลและรายงานผลในงานด้านการบริการ แหล่งวิทยาการในโรงเรียน สำหรับปัญหาในการบริหารหลักสูตร พบว่า งานทุกด้านในการบริหารหลักสูตรนั้น ครูผู้สอนมากกว่าร้อยละ 50 ไม่แน่ใจว่ามีปัญหาหรือไม่ แต่มีครูผู้สอนร้อยละ 19.95 เห็นว่า การวิเคราะห์สถานการณ์ในงานด้านการบริการ สื่อการเรียนการสอนและวัสดุอุปกรณ์ประกอบหลักสูตรมีปัญหา และร้อยละ 17.87 เห็นว่าการวางแผน การดำเนินการและการประเมินผลและรายงานผล ในงานด้านการบริการแหล่งวิทยาการในโรงเรียนนั้นมีปัญหา ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมมีดังนี้ ควรจัดสรรบุคลากรให้เพียงพอและตรงกับความต้องการของโรงเรียน หน่วยงานต้นสังกัดควรจัดสรรงบประมาณเพิ่มมากขึ้น

สำหรับบดินทร์ ธีญ์น้อม (2541, หน้า 72 - 75) ได้ศึกษากระบวนการนิเทศในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนมีความเห็นสอดคล้องเป็นแนวเดียวกันว่า มีกรณีศึกษาในตามกระบวนการ 5 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ปฏิบัติมาก ได้แก่ การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ การวางแผนและกำหนดทางเลือก และการปฏิบัติกรณีศึกษาใน ส่วนขั้นตอนที่ปฏิบัติน้อย ได้แก่ การสร้างสื่อและเครื่องมือ และการประเมินผลและรายงานผล ด้านอุปสรรคและข้อเสนอแนะสรุปได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนยังไม่ตระหนักและเห็นความสำคัญของกระบวนการนิเทศภายใน เนื่องจากขาดความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการนิเทศ ระบบการจัดเก็บข้อมูลยังไม่ดีพอ รวมทั้งผู้นิเทศมีงานด้านอื่น ๆ มากเกินไป ขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณ ขาดวิทยากรให้ความรู้จากระดับเหนืออย่างต่อเนื่อง เห็นควรมีการพัฒนา โดยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการแก่ผู้บริหาร ครูผู้สอน และให้การสนับสนุนการดำเนินการด้านงบประมาณ สื่อ เครื่องมือในการนิเทศภายในแก่โรงเรียนอย่างเป็นทางการและต่อเนื่อง

สำหรับสุริพร พิจิตรธรรม (2541, หน้า 73 - 74) ได้ศึกษากิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่า การจัดกิจกรรมการนิเทศภายในทั้ง 20 กิจกรรม มี 16 กิจกรรมที่มีการปฏิบัติมาก คือ การประชุมก่อนเปิดเรียน การปฐมนิเทศครูใหม่ การให้คำปรึกษาการอบรม การประชุมปฏิบัติการ การสัมมนา การระดมความคิด การสาธิต การสอน การให้ศึกษาเอกสารทางวิชาการ การเยี่ยมนิเทศชั้นเรียน การศึกษาดูงาน การสังเกต

การสอน การจัดนิทรรศการ การจัดทำแฟ้มสะสมงาน การจัดป้ายนิเทศ การให้ครูประเมินตนเอง ส่วนการปฏิบัติปานกลางมี 2 กิจกรรม คือ การสนทนาทางวิชาการ การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ และกิจกรรมที่มีการปฏิบัติน้อยมี 2 กิจกรรม คือ การเขียนเอกสารและบทความทางวิชาการ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมการนิเทศภายในในโรงเรียนประถมศึกษา เทศบาลนครเชียงใหม่ ได้แก่ การวิจัยในชั้นเรียนมีน้อย ขาดการแนะนำ กระตุ้น สนับสนุน แรงจูงใจ และงบประมาณ การมอบหมายงานให้ครูใหม่ไม่ตรงกับความสามารถหรือความรู้ ขาดความสนใจ ในการศึกษาเอกสารทางวิชาการ ขาดความร่วมมือในการวางแผนและการแสดงความคิดเห็น การยอมรับและการแสดงความคิดเห็นไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติ บางกิจกรรมไม่คุ้มกับการลงทุน และเวลา

สำหรับรุ่งศิริ น ไตรโยธี (2542, หน้า 57 - 59) ได้ศึกษาการนิเทศภายในโรงเรียน ขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย พบว่า การเตรียมการนิเทศภายในมีการปฏิบัติมาก คือการแต่งตั้งคณะกรรมการการนิเทศภายในเพื่อ รับผิดชอบงานและมอบหมายงาน สำหรับกระบวนการนิเทศภายในที่มีการปฏิบัติมาก เรียงลำดับ ได้ดังนี้ การวางแผนการนิเทศภายใน การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการการปฏิบัติ การนิเทศภายใน และการประเมินผลการนิเทศภายในปัญหาและข้อเสนอแนะของการนิเทศภายใน พบปัญหาในเรื่องผู้นิเทศมีงานที่รับผิดชอบมากไม่มีเวลาดำเนินการนิเทศ นิเทศไม่ต่อเนื่อง ขาดการประเมินผล ผู้รับการนิเทศไม่มีส่วนร่วมในการวางแผนการนิเทศ ข้อเสนอแนะคือ ควรจัดอบรมสัมมนาในเรื่องการนิเทศภายในให้แก่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศให้เข้าใจ มีการระดมความคิด วางแผนร่วมกัน

สำหรับวัฒนา จันทนุพาน (2542, หน้า 49 - 51) ได้ศึกษาการปฏิบัติการตามกระบวนการ นิเทศภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองลำพูน พบว่า ผู้บริหาร โรงเรียน มีความคิดเห็นใกล้เคียงกันเกี่ยวกับการปฏิบัติการตามกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ปฏิบัติมาก ได้แก่ การวางแผนและกำหนดทางเลือก การปฏิบัติการ นิเทศภายใน และการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ ส่วนขั้นตอนที่ปฏิบัติน้อย ได้แก่ การสร้างสื่อและเครื่องมือ และการประเมินผลและรายงานผล สำหรับปัญหาและข้อเสนอแนะ สรุปได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนขาดความรู้ ความเข้าใจเทคนิค และทักษะในกระบวนการนิเทศ การศึกษา ไม่เห็นความสำคัญและความจำเป็นของการนิเทศภายใน เวลาการนิเทศไม่สม่ำเสมอ ขาดงบประมาณสนับสนุน และการกำกับติดตามจากหน่วยเหนือเห็นควรจัดอบรมสัมมนาและ ประชุมเชิงปฏิบัติการให้ผู้บริหารโรงเรียนและผู้เกี่ยวข้อง สร้างความตระหนักให้ผู้บริหารโรงเรียน

เห็นความสำคัญและปฏิบัติการนิเทศอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งขอให้หน่วยเหนือสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ และงบประมาณการนิเทศภายในอย่างเพียงพอ

นอกจากนี้ ชาลี ภักดี (2543, หน้า 74) ได้ศึกษาการดำเนินงานกิจกรรมเสริมหลักสูตร ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ของโรงเรียนวชิรวิทย์ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ด้านการวางแผน การดำเนินงานและการประเมินผล ของโรงเรียนวชิรวิทย์ โดยภาพรวมแล้วอาจารย์เห็นว่าโรงเรียน มีการปฏิบัติงานมาก ทั้ง 3 ด้าน โดยการวางแผน เช่น ให้นักเรียนมีอิสระในการจัด ตั้งชุมนุม หรือ เข้าร่วมเป็นสมาชิกในแต่ละชุมนุม ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดจุดหมาย และขอขยายในการจัดทำกิจกรรม ได้ชี้แจงนโยบายและเป้าหมายในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้นักเรียนทราบ ทำการสำรวจความต้องการในการจัดกิจกรรมของนักเรียนเป็นต้น ด้านการดำเนินงาน เช่น โรงเรียนมีการปฏิบัติมากในเรื่องมีส่วนร่วมและให้คำปรึกษาในระหว่างดำเนินกิจกรรมแต่ละครั้ง การใช้เวลาเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนในการปฏิบัติกิจกรรมตลอดภาคเรียน ให้นักเรียนเสียค่าใช้จ่ายอย่างประหยัด และเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบและวิธีการประกอบกิจกรรมเป็นต้น และด้านการประเมินผลโรงเรียน เช่น มีการปฏิบัติมากในเรื่องจัดกิจกรรม รวมระดับชั้น ม.4 – ม.6 ให้มีความเหมาะสมกับเวลา สังเกตพฤติกรรมความสนใจและความต้องการของนักเรียนสอดคล้องกับกิจกรรมที่เลือก ตลอดจนนำข้อมูลมาประเมินผลมาปรับปรุงพัฒนา กิจกรรมในครั้งต่อไป เป็นต้น

ทางด้านเทียม วันมหาชัย (2544, หน้า 35 - 36) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานวิชาการ ของโรงเรียนสอศพิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า ในการปฏิบัติงานวิชาการของโรงเรียนสอศพิทยาคม ได้มีการเปิดทางเลือกตามความถนัดของครู แจ้างเกณฑ์ การจบหลักสูตรให้นักเรียน ได้มีการแจ้งจุดประสงค์การสอน จัดกิจกรรมและเนื้อหาสอดคล้องกับ จุดประสงค์การเรียนรู้ และได้มีการแจ้งเกณฑ์การประเมินผลและการใช้เครื่องมือในการประเมิน ส่วนที่ไม่ปฏิบัติคือ วิเคราะห์หลักสูตร รายงานผลการใช้หลักสูตร การประดิษฐ์นวัตกรรมมา แก้ปัญหาการเรียน การวิเคราะห์ข้อสอบและการปรับปรุงเครื่องมือ และการจัดสอนซ่อมเสริม นักเรียนที่ไม่ผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้

สำหรับ เสาวณี ละอองเอี่ยม (2545, หน้า 79 - 81) ได้ศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการ ในภาวะขาดแคลนครูของโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำพูน และแนวทาง แก้ปัญหา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารงานวิชาการตาม การจัดการบริหารที่ปฏิบัติมากได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การเพื่อปฏิบัติตามแผน การนำ การอำนวยความสะดวก และการควบคุม กำกับ ดูแล นอกจากนี้ยังพบแนวทางการแก้ปัญหา

การขาดแคลนครูโดยการนำให้ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอน การส่งเสริมและสนับสนุนของชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่น แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ขณะที่พิสิษฐ์ คำแสน (2545, หน้า 84 - 85) ได้ศึกษาการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอถ้ำ จังหวัดลำพูน พบว่า ครูผู้สอน มีความตระหนัก รับรู้ และเห็นความสำคัญของการทำวิจัยในชั้นเรียนต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียน การสอนและต่อการพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพของครูอยู่มาก แต่การสนับสนุน ทางด้านเวลา งบประมาณ เอกสารยังน้อย ครูผู้สอนต้องการให้มีการส่งเสริมสนับสนุนทางด้านเวลา งบประมาณ เอกสาร วัสดุอุปกรณ์ และวิทยากรให้มากกว่าที่เป็นอยู่ การส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของ ผู้บริหารโรงเรียนมีการปฏิบัติปานกลาง และเสนอแนะให้เพิ่มการส่งเสริมสนับสนุนในทุก ๆ ปัจจัย อย่างเป็นระบบ

ในขณะเดียวกัน บุญ คำใจหนัก (2545, หน้า 68 - 71) ได้ศึกษาการนิเทศภายในของ ผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำพูน พบว่า การดำเนิน กิจกรรมการนิเทศภายใน โรงเรียนปฏิบัติมากโดยผู้บริหารมีความคิดเห็นว่าได้ดำเนินการเรียงลำดับ มากน้อยดังนี้ การปฏิบัติการนิเทศภายใน การวางแผนและกำหนดทางเลือกในการนิเทศภายใน การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการนิเทศภายใน การประเมินผล และรายงาน ผลการนิเทศภายใน และการสร้างสื่อ เครื่องมือและพัฒนาวิธีการนิเทศภายใน ส่วนครูผู้สอน มีความคิดเห็นว่าได้ดำเนินการเรียงลำดับมากน้อยดังนี้ การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและ ความต้องการในการนิเทศภายใน การปฏิบัติการนิเทศภายใน การวางแผนและกำหนดทางเลือก ในการนิเทศภายใน การประเมินผลและรายงานผลการนิเทศภายใน และการสร้างสื่อ เครื่องมือ และพัฒนาวิธีการนิเทศภายใน สำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมการนิเทศภายใน พบว่า บุคลากรไม่เพียงพอ งบประมาณไม่เพียงพอ ผู้บริหารมีภารกิจมาก มีการวางแผนแต่ไม่ ปฏิบัติตามแผนอย่างต่อเนื่อง บุคลากรขาดความรู้ในการประเมินผล สำหรับข้อเสนอแนะแนว ทางการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ในการดำเนินกิจกรรมการนิเทศภายในพบว่า ควรจัดสรรบุคลากรให้ เพียงพอ จัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ การอบรมให้ความรู้ในเรื่องการสร้างสื่อ เครื่องมือนิเทศ และในด้านการประเมินผล

ส่วนพิจิตรวรรณ พุทธวงษ์ (2545, หน้า 70 - 71) ได้ศึกษาการเตรียมความพร้อมเพื่อ รับการประเมินคุณภาพภายนอก ของโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง พบว่า ด้านการเตรียมความพร้อม ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนในโรงเรียน

ประถมศึกษาอำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง ได้มีการดำเนินการในการเตรียมความพร้อมเพื่อรับการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ ทั้ง 4 ด้านคือ ด้านผู้เรียน ด้านกระบวนการ ด้านปัจจัยและการรายงานประเมินตนเอง จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่า โรงเรียนได้ดำเนินการได้ดีในบางเรื่องเท่านั้น สาเหตุส่วนใหญ่เนื่องมาจาก ผู้บริหารขาดความมีภาวะผู้นำ ขาดการดูแลกำกับติดตามงานเกือบทุกด้าน และขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการด้านการเรียนการสอน โดยเฉพาะขาดการนิเทศการศึกษา นอกจากนี้ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนการสอน มีการสอนโดยยึดแบบเดิม ขาดการนำสื่อวัสดุ อุปกรณ์ นวัตกรรมมาประกอบการเรียนการสอน และที่สำคัญคือสอนโดยไม่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง นักเรียนไม่รู้จักคิดวิเคราะห์ และส่วนใหญ่ไม่มีผลงานของตนเองจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สำหรับการรายงานประเมินตนเอง ได้มีการดำเนินการได้ดี ในเรื่องการเสนอภาพรวมของโรงเรียน และแนวทางการประเมินตนเองแต่ปฏิบัติได้เพียงผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำในเรื่องข้อมูลสภาพชุมชนและผลการดำเนินการ และสรุปผลการพัฒนาโรงเรียน เนื่องจากขาดบุคลากรและขาดงบประมาณในการพัฒนา ด้านสภาพปัญหา ความต้องการช่วยเหลือหรือสนับสนุนโรงเรียนส่วนใหญ่ขาดบุคลากรที่มีวุฒิการศึกษาตรงตามวิชาที่สอนทำให้การเรียนการสอนไม่มีประสิทธิภาพ และขาดแหล่งเรียนรู้ สื่อ วัสดุอุปกรณ์ นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ใช้ประกอบการเรียน

ทางด้าน ถาวร คำทะแจ่ม (2545, หน้า 78 - 82) ได้ศึกษาการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตร จังหวัดลำพูน พบว่า การบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตร ทั้ง 7 ด้าน คือ ด้านการเตรียมความพร้อม ด้านการจัดทำสาระหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร ด้านการดำเนินการบริหารหลักสูตร ด้านการนิเทศ กำกับติดตาม ด้านการสรุปผลการดำเนินงาน และด้านการปรับปรุงพัฒนา มีการปฏิบัติมากในภาพรวมในโดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการจัดทำสาระหลักสูตรสถานศึกษา รองลงมาคือ ด้านการเตรียมความพร้อม ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติปานกลาง คือ ด้านการสรุปผลการดำเนินงาน ส่วนปัญหาคือ เวลาในการเตรียมความพร้อมมีน้อย บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตรยังไม่ชัดเจน การจัดทำแผนของโรงเรียนไม่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันและปัญหา ครูไม่มีความมั่นใจในการนำหลักสูตรไปใช้ โรงเรียนขาดการวางแผน การนิเทศ กำกับ ติดตาม โรงเรียนอยู่ในระหว่างดำเนินการใช้หลักสูตร การสรุปผลการดำเนินงานจึงไม่ครบทุกขั้นตอน และการเข้ามามีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายยังขาดความเข้าใจถึงวิธีการ กระบวนการ ขั้นตอน ในการดำเนินงาน ข้อเสนอแนะ คือ

ควรให้ระยะเวลาที่เพียงพอในการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วิธีการ โครงสร้าง จุดมุ่งหมาย การจัดทำสาระหลักสูตรสถานศึกษา ควรสร้างความตระหนักให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เห็นความสำคัญของหลักสูตร ควรมีการจัดทำข้อมูลพื้นฐานทางการศึกษาต่าง ๆ ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ และควรให้การสนับสนุนงบประมาณให้เพียงพอต่อการดำเนินงาน

สำหรับเอกพงษ์ คำเทพ (2546, หน้า 53 -55) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานวิชาการ ตามระบบมาตรฐานสากล ISO9200 ในโรงเรียนวรานีกุล จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนส่วนใหญ่เห็นว่า ได้มีการปฏิบัติงานวิชาการในโรงเรียนวรานีกุลเกือบทุกงานที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน การนิเทศการสอนการให้บริการห้องสมุด การสร้างเครื่องมือประเมินผล และการประเมินผลการเรียน แต่ยังมีงานที่ผู้บริหารและครูผู้สอน เห็นว่าไม่ได้ปฏิบัติ ดังเช่น การจัดการเข้าสอนตามความรู้ความสามารถ การนำผลที่ได้จากการประเมินการสอนไปใช้ปรับปรุงการเรียนการสอน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ การตกแต่งห้องสมุดให้เอื้อต่อการเรียนรู้ การจัดหาหนังสือและสื่อต่าง ๆ ไว้ในห้องสมุด การจัดทำห้องสมุดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของโรงเรียน การนำผลการประเมินห้องสมุดไปใช้ปรับปรุงการให้บริการของห้องสมุด การปรับปรุงเครื่องมือการวัดผลให้เป็นเครื่องมือมาตรฐาน การประเมินผลการเรียนรู้จากสภาพจริง และการนำผลที่ได้จากการวัดและประเมินผลไปใช้ปรับปรุงการเรียนการสอน

ส่วนคุณลิต จันทร์พง (2548, หน้า 53 - 54) ได้ศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต 1 พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการทำวิจัยในชั้นเรียน และได้ส่งเสริมให้ครูเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการทำวิจัยในชั้นเรียน แต่ไม่ได้เชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่ครูในการทำวิจัยในชั้นเรียน ได้เสนอแนะครูเกี่ยวกับการทำวิจัยในชั้นเรียน โดยใช้งบประมาณเพียงเล็กน้อย และให้ครูมีส่วนร่วมวางแผนจัดหางบประมาณสำหรับการทำวิจัยในชั้นเรียน แต่ได้จัดตั้งกองทุน หรือจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อหารายได้มาสนับสนุนการทำวิจัยในชั้นเรียน

สำหรับพงษ์สิริ สารเดือนแก้ว (2548, หน้า 55 - 59) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานวิชาการ ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ได้ปฏิบัติงาน การวัดผลประเมินผลการนิเทศทางวิชาการ สื่อการจัด การเรียนรู้และการใช้แหล่งทรัพยากรท้องถิ่น และงานหลักสูตรและการใช้หลักสูตร แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น กิจกรรมที่ปฏิบัติคือ จัดทำแผนงานวัดผลและประเมินผล จัดทำปฏิทินการวัดผลและประเมินผล

ประจำปี จัดกิจกรรมการนิเทศภายใน เผยแพร่ผลงานของสถานศึกษาโดยการจัดแสดงนิทรรศการ จัดเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับหลักสูตรไว้บริการอย่างเพียงพอ ส่วนกิจกรรมที่ไม่ได้ปฏิบัติคือ รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ในการใช้หลักสูตรของแต่ละสาระการเรียนรู้ จัดทำระเบียบแหล่งวิทยากร ในท้องถิ่นภายนอกสถานศึกษา ขอรับการนิเทศจากสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา และกำหนด วัตถุประสงค์ในการวัดผลและประเมินผลไว้อย่างชัดเจน

ทางด้านนางคราญ ยนต์ทองอยู่ (2549, หน้า 38 - 39) ได้ศึกษาความพร้อมในการทำวิจัย ในชั้นเรียนของครูในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอสารภี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 พบว่า ความพร้อมด้านตัวครู โดยรวมปานกลาง โดยมีความพร้อมในเรื่องการเห็นคุณค่า และประโยชน์ในการทำวิจัยและความสนใจต่อการทำวิจัยมาก ความพร้อมด้านองค์ประกอบพื้นฐาน ในการวิจัยในชั้นเรียน โดยรวมปานกลาง แต่ความพร้อมในเรื่อง การหาเงินงบประมาณสำหรับ ใช้ในการทำวิจัยน้อย ความพร้อมด้านการส่งเสริมให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียน โดยรวมปานกลาง ส่วนด้านนโยบายในการทำวิจัยของโรงเรียนมาก แต่ด้านการสนับสนุนงบประมาณในการวิจัยน้อย ความพร้อมด้านผู้ร่วมงานในโรงเรียน โดยรวมปานกลาง ครูมีความคิดเห็นที่ดีต่อการวิจัยในชั้นเรียนเพราะสามารถนำมาใช้พัฒนาการจัดการเรียนการสอนและปรับพฤติกรรมของนักเรียนได้ แต่ครูยังขาดปัจจัยพื้นฐานในการทำวิจัยในชั้นเรียน กล่าวคือ งบประมาณผู้ให้คำปรึกษา

นอกจากนี้รัตนภรณ์ วรรณคำ (2549, หน้า 52 - 53) ได้ศึกษาสภาพการวิจัยในชั้นเรียน ของครูประถมศึกษาในอำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า สภาพการวิจัยในชั้นเรียนครูมี การทำวิจัยในชั้นเรียนและอยู่ระหว่างดำเนินการ โดยทำ 1 เรื่องต่อคน สาระที่ทำวิจัยในชั้นเรียนมาก คือ ภาษาไทย ระดับช่วงชั้นที่ 1 ซึ่งเป็นกลุ่มสาระที่ครูนำไปแก้ไขปัญหาและช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยสร้างแบบฝึกหัดเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและเก็บไว้เป็นผลงาน ครูใช้ทุนวิจัยส่วนตัว 5,000 บาท ขึ้นไป และใช้เวลาในการทำวิจัย 1-2 เดือนครูได้รับการสนับสนุน เพื่อทำวิจัยในชั้นเรียน โดยปรึกษาเพื่อนครูที่มีความรู้และทางโรงเรียนจัดหาเอกสาร ตำรา วารสาร งานวิจัยไว้ที่ห้องสมุดและจัดอุปกรณ์เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ครู แหล่งข้อมูลที่ใช้ดำเนินการคือ ตัวบุคคลและห้องสมุด และได้รับแรงจูงใจในการทำวิจัยในชั้นเรียน จากปัญหาการเรียนการสอน และนำมาเป็นผลงานทางวิชาการ ปัญหาที่พบในการทำวิจัยในชั้นเรียนครูพบปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการทำวิจัยในชั้นเรียน บุคลากรที่เกี่ยวข้องที่เป็นผู้บริหารและบุคคลที่มีส่วนร่วม งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ แหล่งข้อมูล การเลือกหัวข้อหรือปัญหา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ความต้องการ ในการทำวิจัยในชั้นเรียนครูมีความต้องการจัดตารางการสอนและภาระงานที่พอเหมาะแก่บุคลากร จัดทำศูนย์วิจัยในชั้นเรียน รวมทั้งจัดการอบรมและให้ความรู้ในการทำวิจัยในชั้นเรียน รวมทั้ง

ความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งจัดงบประมาณ เงินทุน เงินรางวัล และค่าตอบแทนจัดหาเอกสาร ตำราทางวิชาการ วัสดุอุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวก และจัดอบรมเกี่ยวกับการใช้วัสดุอุปกรณ์

จากผลศึกษาที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า งานวิชาการเป็นงานที่มีความสำคัญมาก และมีขอบข่ายในการดำเนินงานที่ส่งผลต่อผู้เรียน และพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมาย และความคาดหวังของหลักสูตรที่ได้กำหนดไว้ การดำเนินงานต้องอาศัยความร่วมมือกันในทุกฝ่าย มีการประสานงานกัน ระดมทรัพยากรจากทุกภาคส่วนเพื่อช่วย ในการจัดการศึกษา ปฏิบัติตามแผนที่วางไว้มีการติดตามตรวจสอบจากผู้ที่เกี่ยวข้อง อันจะส่งผล ให้ผู้เรียนมีคุณภาพ